

LEMPÄÄLÄN KUNTA

Hauralan eteläosan osayleiskaava-alueen luontoselvitys

Raportti

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO.....	1
2	SELVITYSALUE.....	1
3	MENETELMÄT JA AINEISTO	2
3.1	Lähtötiedot	2
3.2	Lajiston ja luontokohteiden arvottaminen.....	2
3.3	Maastoinventoinnit	3
3.4	Epävarmuustekijät.....	3
4	TULOKSET	3
4.1	Yleiskuvaus	3
4.2	Vieraslajit.....	7
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	10
	LÄHTEET.....	11

Paikkatietoaineistot:

Metsälain 10 §:n erityisen tärkeät elinympäristöt © Metsäkeskus 2020

Pohjakartat © Maanmittauslaitos 2020

Uhanalaiset lajit © Suomen ympäristökeskus

Raportin valokuvat © FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy

Kannen kuva: Selvitysalueen peltomaisemaa Hannulansaaren pohjoispuolella.

21.9.2020

Hauralan eteläosan osayleiskaava-alueen luontoselvitys

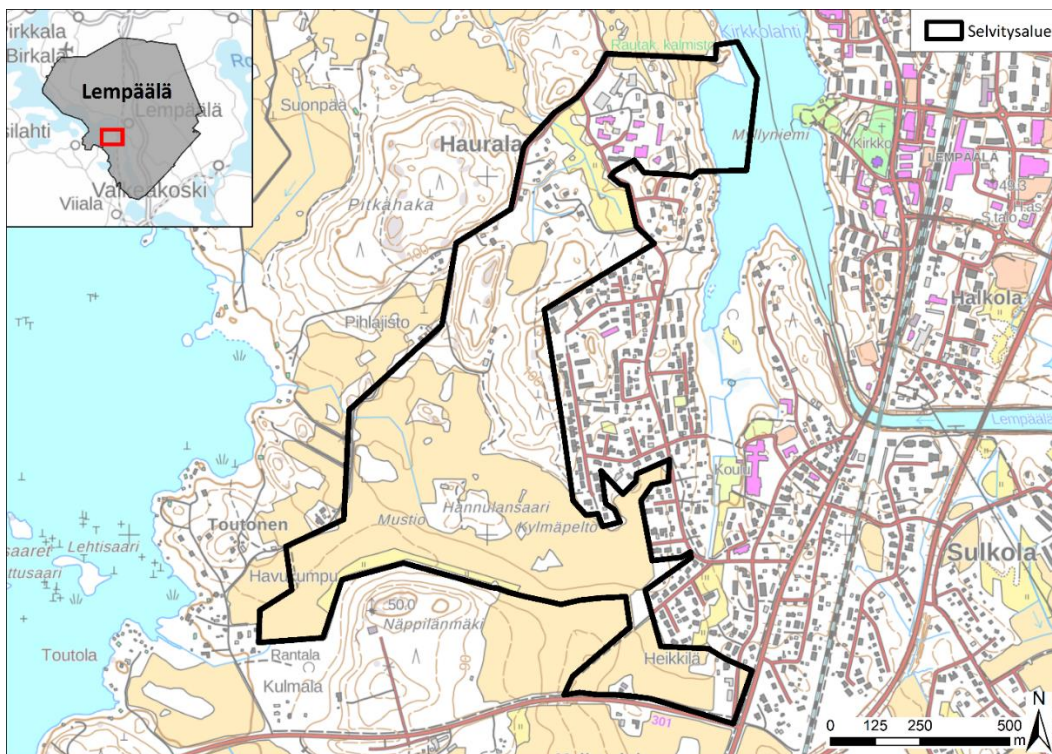
1 JOHDANTO

Työssä on laadittu luontoselvitys Lempäälän Hauralan eteläosan osayleiskaava-alueelta ja sen välittömästä lähiympäristöstä. Tavoitteena oli selvittää luonnonympäristön yleispiirteet ja löytää suojelua ja säilyttämistä vaativat luonnonmonimuotoisuuden kannalta merkittävät alueet. Tulosten perusteella on esitetty suosituksia maankäyttöön. Lähtökohtana on, että alueen suunnittelussa voidaan huomioida huomionarvoisten eläin- ja kasvilajien, arvokkaiden luontotyyppien ja ekologisten yhteyksien kannalta arvokkaat alueet sekä edistää niiden ominaispiirteiden säilymistä. Nämä tavoitteet on mainittu maankäyttö- ja rakennuslaissa.

Selvityksen on laatinut Lempäälän kunnan toimeksiannosta FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy, mistä työryhmään kuuluivat FM biologi Laura Fontell-Seppelin (maastotyöt ja raportointi, paikatietoaineistot) ja FM biologi Marja Nuottajärvi (laadunvarmistus).

2 SELVITYSALUE

Noin 94 ha kokoinen selvitysalue sijaitsee Lempäälän Hauralan ja Toutosen alueella, Lempäälän kunnan lounaisosassa. Laajat peltoalueet kattavat merkittävän osan selvitysalueesta. Alueen metsäala on lähes kokonaan varttuvaa ja varttunutta, kuusi- ja mäntyvaltaista mustikkatyyppin tuoreen kankaan metsätalousmetsää. Vesi- ja rantakasvillisuutta esiintyy selvitysalueen koillisreunalla sijaitsevan venevalkaman rannoilla ja sen eteläpuolella. Selvitysalueen sijainti ja rajaus on esitetty kuvassa 1. Maastossa tarkasteltiin myös selvitysalueeseen välittömästi rajautuvaa maastoa.

Kuva 1: Selvitysalueen sijainti ja rajaus.

21.9.2020

3 MENETELMÄT JA AINEISTO

3.1 Lähtötiedot

Selvityksen työvaiheet olivat lähtöaineiston koonti ja analysointi, maastoinventoinnit sekä raportointi. Selvitystä laadittaessa on otettu huomioon ympäristöviranomaisten antama yleinen ohjeistus:

- Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi –kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. – Suomen ympäristökeskus, Ympäristöopas-sarja 109, Helsinki;
- Huttunen, A. & Pahtamaa, T. 2002: Luontoselvitykset yleis- ja asemakaavoissa. – Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 24, Oulu
- Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.

Lähtötietoina on käytetty mm. seuraavia lähteitä:

- Hertta –eliölajit tietokannan tiedot 8/2020 (Pirkanmaan ELY-keskus)
- Metsäkeskuksen metsävaratiedot, ml. metsälain 10 § mukaiset kohteet.
- Lajitietokannan havainnot (Laji.fi)
- Avoin tieto –palvelu (Suomen ympäristökeskus 2020)

3.2 Lajiston ja luontokohteiden arvottaminen

Lajien uhanalaisuusluokitus perustuu uusimpaan uhanalaisuusarviointiin, joka on päivitetty vuonna 2019 (Hyvärinen ym. (toim.) 2019). Uhanalaisia ovat äärimmäisen uhanalaiset (CR), erittäin uhanalaiset (EN) ja vaarantuneet (VU) lajit. Silmälläpidettävät (NT) lajit eivät ole uhanalaisia lajeja.

Maastoinventointien yhteydessä havainnoitiin Euroopan Unionin luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen II (b) ja IV(b) kasvilajien lisäksi luonnonsuojeluasetuksen liitteen 4 erityisen suojeltavia kasvilajeja, joiden säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Luonnonsuojeluasetuksen liitteen 4 erityisen suojeltavia lajeja ovat esimerkiksi upossarpio, sorsanputki ja punavalkku.

Arvokkaiksi luontotyypeiksi luetaan kohteet, joiden olemassaolo merkittävästi lisää alueen luontoarvoja. Merkittävimmät tällaiset ympäristötyypit on lueteltu Suomen luonnonsuojelulaissa (LSL 29 §) ja niiden olemassaolo on lailla turvattu sen jälkeen, kun alueellinen ELY-keskus on tehnyt niistä rajauspäätöksen ja saatanut sen maanomistajan tiedoksi. Metsälaki (Metsäl 10 §) määrittelee metsätaloustoimissa huomioon otettavia erityisen tärkeitä elinympäristöjä, jotka ilmentävät luonnon monimuotoisuutta talousmetsäalueilla. Metsälakia ei sovelleta asemakaava-alueilla, mutta metsälain määrittely luontokohteista toimii indikaattorina alueellisista luontoarvoista. Vesilain suojeltavat vesiluontotyyppit on esitetty vesilain (587/2011) 2. luvun 11 §:ssä. Arvokkaalla luontotyyppillä esiintyy usein myös arvokasta eliölajistoa.

Suomen luontotyyppien uhanalaisuusluokitus pohjautuu Suomen luontotyyppien uusimpaan uhanalaisarviointiin (Raunio & Kontula (toim.) 2018). Uhanalaisten luontotyyppien arvioinnissa käytetyt uhanalaisluokat vastaavat pääpiirteissään lajien uhanalaisuustarkastelussa käytettyä luokittelua. Uhanalaisia ovat äärimmäisen uhanalaiset (CR), erittäin uhanalaiset (EN) ja vaarantuneet (VU) luontotyyppit.

21.9.2020

3.3 Maastoinventoinnit

Alueen kasvillisuus ja luontotyypit inventoitiin 18.8.2020. Työn tavoitteena oli selvittää alueella esiintyvät rauhoitetut, silmälläpidettävät, uhanalaiset tai alueellisesti uhanalaiset kasvilajit sekä muu huomionarvoinen lajisto. Luontotyypeistä selvitettiin uhanalaiset ja silmälläpidettävät luontotyypit sekä metsälain (10§), vesilain (2. luku 11§) ja luonnonsuojelulain (29§) mukaiset suojeltavat luontotyypit.

3.4 Epävarmuustekijät

Maastoinventoinnit on laatinut inventointimenetelmät, lajiston ja luontotyypit hallitseva biologi. Luontotyyppi-inventointien maastotyöt on suoritettu parhaan kasvukauden aikaan, luontotyyppiselvitysten kannalta optimaaliseen aikaan. Selvitystyön epävarmuustekijät liittyvät luonnon vuotuisen vaihteluun sekä maastoinventointien rajalliseen keston. Inventointitulokset ilmentävät aina hetkellistä luonnon tilaa, joka voi jossain määrin vaihdella vuosittain. Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitykseen ei katsota sisältyvän merkittäviä epävarmuustekijöitä, ja se katsotaan asemakaavan suunnittelun kannalta riittäväksi.

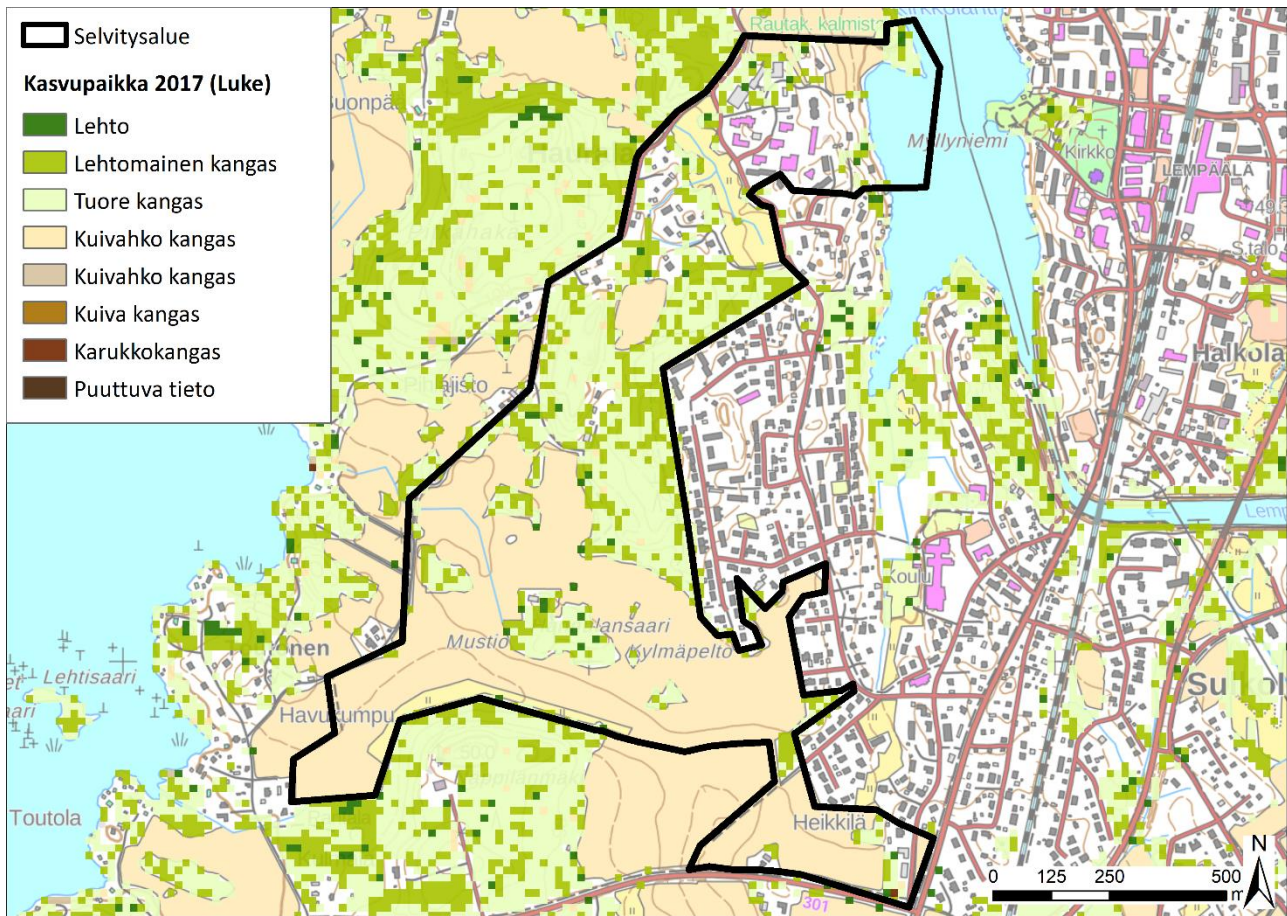
4 TULOKSET

4.1 Yleiskuvaus

Selvitysalue koostuu lähes kokonaan peltoalasta ja varttuneesta ja varttuvasta talousmetsästä. Valtaosa selvitysalueen metsäalasta on mänty- ja kuusivaltaista, varttuvaa ja varttunutta mustikkatyyppin tuoretta kangasta. Männyn ja kuusen seassa esiintyy paikoitellen haapaa ja hieskoivua. Alikasvoksena esiintyy pihlajaa. Selvitysalueen itäreunaan sijoittuu muutamia päätehakkualoja. Selvitysalueella esiintyvät kasvupaikat on esitetty kuvassa 2.

Selvitysalueella havaittiin kolmea haitallista vieraslajia: isosorsimoa (*Glyceria maxima*), jättiputkea (*Hercleum mantegazzianum*) ja jättipalsamia (*Impatiens glandulifera*). Selvitysalueella esiintyvät vieraslajit ja niiden sijainnit on esitelty kappaleessa 4.2.

21.9.2020

Kuva 2: Selvitysalueen kasvupaikkatyytit VMI-aineiston perusteella (Luke 2017).

Kuva 3: Selvitysalueelle tyypillistä talousmetsää: varttunutta, kuusivaltaista, mustikkatyypin tuoretta kangasta.

Kuva 4: Selvitysalueen itärajalle sijoittuu päätehakkuita.

21.9.2020

Ranta- ja vesikasvillisuutta esiintyy selvitysalueen koillisreunassa, niemen kärjessä ja sen eteläpuolella. Niemen kärjen koillisranta on karu ja kivikoinen ja sillä kasvaa lähinnä harvahkoja kelluslehtisten vesikasvien kasvustoja. Lounais- ja länsiranta on rehevämpi, ja siellä esiintyy järviruokovyöhykkeen lisäksi kelluslehtisiä vesikasveja, muun muassa ulpukkaa ja vesitatarta. Lisäksi esiintyy pystykeiholehteä, sarjarimpeä ja leveäosmankäämiä. Rannan puusto koostuu hieskoivusta ja tervalepystä, pensaskerrossa kasvaa pajuja. Niemen etelärannan valtalajina kasvaa haitallinen vieraslaji isosorsimoa. Niemeen johtavan tien varrella sekä pelonreunassa kasvaa runsaasti haitallista vieraslajia jättipalsamia.

Niemessä sijaitsee pienialainen paahdekasvillisuuslaikku, joka on luultavasti muodostunut alueelle ihmistöiminnan seurauksena. Laikulla kasvaa muun muassa harakankelloa, kissankelloa, kultapiiskua, päivänkakkaraa, nurmipuntarpäätä, sarjakeltanoa, lutukkaa ja ahosuolaheinää. Laikulle muodostunut kasvillisuus on muodostunut hiljattain ja koostuu ns. pioneerilajeista, ja on luultavasti väliaikainen. Niemen koillisrannan kasvillisuus on esitetty kuvassa 5.

Selvitysalueen kaakkoisreunassa sijaitsee vanhalle pellonpohjalle muodostunut suurruohokasvusto. Valtalajina kasvaa peltosauniota, ja sen seurassa esiintyy muun muassa puna-apilaa, nurmitähkiötä, keltanoa, voikukkaa, niittynätkelmää, hiirenvirnaa, punasänkiötä ja nokkosta.

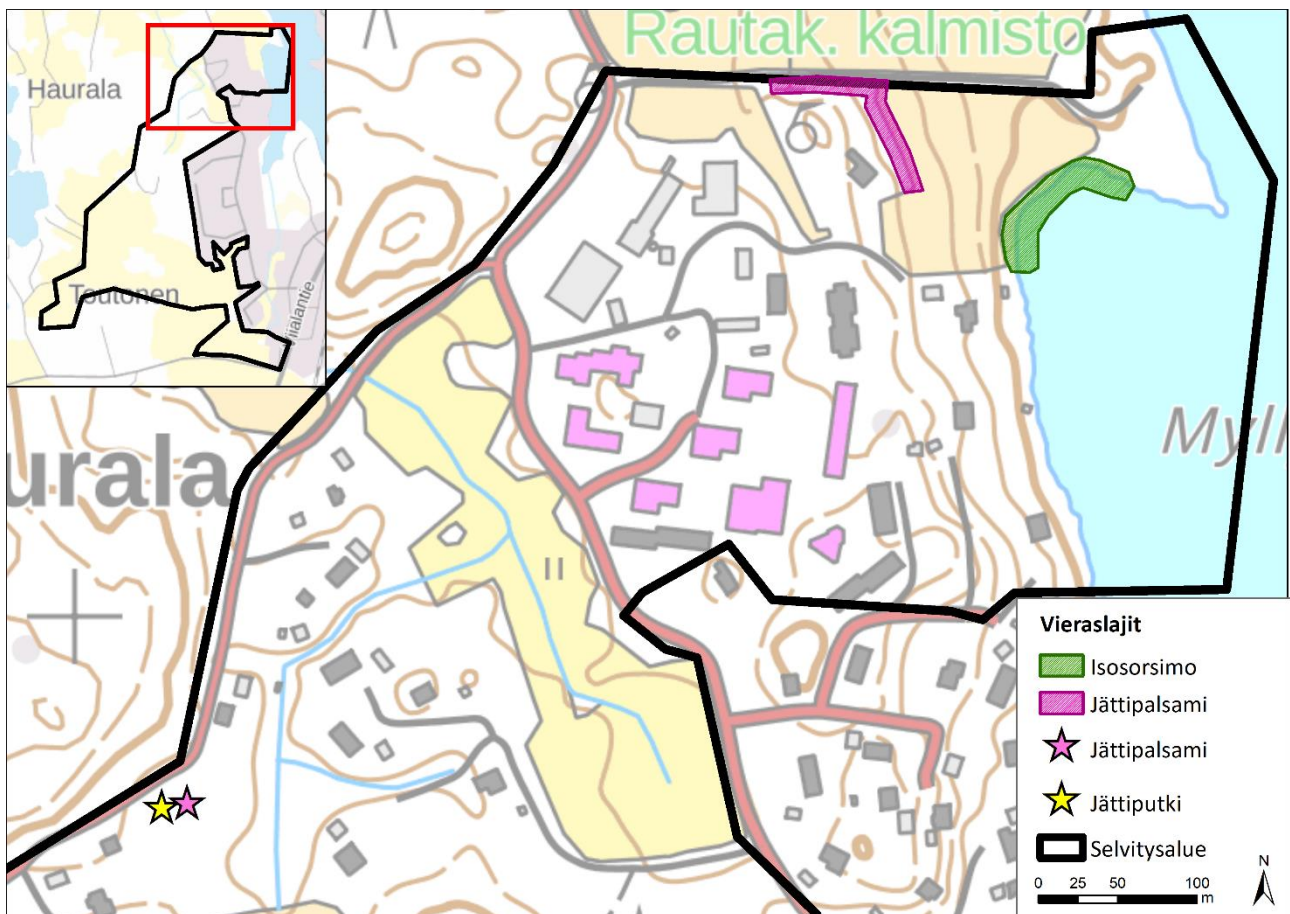
Kuva 5: Selvitysalueen koillisosassa sijaitsevan niemen koillisrannan kasvillisuutta.

21.9.2020

4.2 Vieraslajit

Selvitysalueella havaittiin maastoinventointien yhteydessä kolme eri haitalliseksi luokiteltua vieraskasvilajia: jättipalsamia, isosorsimoa ja jättiputkea. Vieraslajien esiintyminen painottui selvitysalueen pohjoisosaan. Vieraslajit esiintyivät sellaisilla alueilla ja niiden yhteydessä, joilla voitiin todeta olleen hiljattain rakennustointia. Vieraslajit ovat todennäköisesti kulkeutuneet alueille maansiirron seurauksena tai työkoneiden mukana. Vieraslajien sijainnit on esitetty kuvassa 6.

Kuva 6: Vieraslajien esiintyminen selvitysalueella. Isosorsimon esiintymisalue on esitetty vihreänä rasterina, jättipalsamin sijainnit purppuralla rasterilla ja tähdellä, sekä jättiputken sijainti keltaisella tähdellä.

21.9.2020

Jättipalsamia esiintyy runsaasti selvitysalueen pohjoisreunassa, uudehkon hiekkatien varrella, sekä pellon reunassa. Lisäksi yksittäisiä versoja havaittiin etelämpänä, Pitkähaanmäen itäpuolella. Jättipalsami on yksivuotinen putkilokasvi ja leviää pääasiassa siementen, mutta myös kasvullisten osien avulla. Jättipalsami muodostaa esiintymisalueilleen tyypillisesti tiheitä kasvustoja. Laji ja menestyy etenkin kosteilla paikoilla ja vesistöjen rannoilla, ja tiheään kasvutapansa takia laji vie tehokkaasti elintilaa kotoperäisiltä kasvilajeiltamme. Niemelle vievän tien varrella sijaitseva jättipalsamiesiintymä on esitetty kuvassa 7.

Kuva 7: Jättipalsamia kasvaa selvitysalueen pohjoisreunassa. Pikkukuvassa lajin kukintoja.

Isosorsimo on muodostanut huomattavan laajan ja tiheään kasvuston selvitysalueen koillisosassa sijaitsevan niemen lounaisrannalle. Isosorsimo on kookas, verrattain huomaamaton heinä, ja muodostaa tyypillisesti runsaita yhden lajin kasvustoja lajille suotuisille esiintymisalueille. Tällainen kasvusto on muodostunut selvitysalueen rannalle. Laji on tehokas kilpailija ja vie elintilaa kotoperäisiltä vesi- ja rantakasveilta. Lajin tunto-merkit sijaitsevat muun muassa kielekkeessä (nipukallinen), kukinnossa (haarat selvästi karheita), ja lehdissä (alta kiiltävät). Selvitysalueen kasvusto on esitetty kuvassa 8.

Kuva 8: Selvitysalueen koillisosan tiheä isosorsimokasvusto. Kuvan etualalla esiintyvä vaalea heinä on isosorsimoa, lisäksi kuvan taka-alan vastakkaisen rannan vaaleanvihreä kasvusto on isosorsimoa.

Selvitysalueella esiintyy yksittäisiä jättiputkiyksilöitä Pitkähaanmäen itäpuolella. Laji on erittäin kookas, jopa 3-metriseksi kasvava sarjakukkaiskasvi, jonka tuottamat yhdisteet polttavat ja ärsyttävät ihoa. Selvitysalueella esiintyy toistaiseksi vain muutamia, pieniä yksilöitä. Maastoinventoinneissa havaittu yksilö on esitetty kuvassa 8.

Kuva 8: Jättiputken lehti.

21.9.2020

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

Selvitysalueen luonnonympäristöä luonnehtivat laajat peltoalat ja varttuneet-varttuvut mustikkatyyppin tuotteet kuusi- ja mäntyvaltaiset talousmetsät. Selvitysalueella sijaitsee vanhalle peltoalalle muodostunut joutomaan suuruuhokasvusto, ranta- ja vesikasvillisuutta selvitysalueen koillisosan niemessä ja sen eteläpuolella, päätehakkuualoja ja pienialainen ihmisvaikutuksesta muodostunut paahdekasvillisuuslaikku. Alueella esiintyy kolmea haitalliseksi luokiteltua vieraslajia: isosorsimoa (*Glyceria maxima*), jättipalsamia (*Impatiens glandulifera*), sekä jättiputkea (*Heracleum mantegazzianum*). Lähtötietojen (Hertta-tietokanta 2020) ja maastohavaintojen perusteella alueella ei esiinny uhanalaista kasvilajistoa.

Selvitysalueella esiintyvien haitallisten vieraslajien mahdollista leviämistä alueella suositellaan seurattavan. Lajit leviävät herkästi siementen avulla, ja ne kulkeutuva esimerkiksi kenkien pohjissa tai työkoneiden mukana uusille, lajeille suotuisille alueille. Lajeista etenkin jättipalsami ja isosorsimo muodostavat esiintymisalueillaan tyypillisesti tiheitä, laajoja kasvustoja, vieden elintilaa alkuperäislajeilta. Selvitysalueella sijaitseva isosorsimokasvusto on huomattavan laaja. Jättiputkiesiintymä on toistaiseksi vielä erittäin pieni ja helposti hallittavissa, ja sen mahdollisessa poistossa suositellaan otettavan huomioon sen myrkyllisyys.

Alueelle ei maastoinventoinnin tulosten perusteella sijoitu luonnonsuojelu-, metsä- tai vesilain mukaisia suojeltavia luontotyyppejä, uhanalaisia tai erityisen arvokkaita luontotyyppejä, huomionarvoisen lajiston esiintymisalueita tai muita luontokohteita, jotka pitäisi erityisesti huomioida alueen maankäyttöä suunniteltaessa.

21.9.2020

LÄHTEET

Hotanen, J.P., Nousiainen, H., Mäkipää, K., Reinikainen, A., Tonteri, T. 2018: Metsätyypit -kasvupaikkaopas. Luke, Metsäkustannus. 191 s.

Huttunen, A. & Pahtamaa, T. 2002: Luontoselvitykset yleis- ja asemakaavoissa. – Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 24, Oulu.

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.

Lajitietokeskus 2020: Suomen Lajitietokeskus/FinBIF. <http://tun.fi/HBF.39765> (haettu 16.9.2020).

Maanmittauslaitos 2020: Kartta-aineistot. Avoimien aineistojen tiedostopalvelu. <<https://www.maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/avoimien-aineistojen-tiedostopalvelu>>

Metsäkeskus 2020: Avoimet aineistot. WWW-palvelu: <https://www.metsaan.fi/paikkatietoaineistot> (luettu 2020).

Pirkanmaan ELY-keskus 2020: Hertta –eliölajit tietokanta. Aineisto 8/2020.

Suomen lajitietokeskus 2020: Lajihavainnot. <<http://laji.fi>>

Suomen ympäristökeskus 2020: Lapio –latauspalvelu. WWW-palvelu: <https://paikkatieto.ymparisto.fi/lapio/latauspalvelu.html> (luettu 2020)